

DEN USYNLIGE BY FOTOGRAFISKE UNDERSØGELSER AF GLEMTE OG
GEMTE BYRUM INSPIRERET AF KUNSTNEREN GORDON MATTA-CLARK

Undervisningsmateriale
8.-9. klasse og gymnasium/HF
Billedkunst og Dansk
KØS Undervisning

kos

INDHOLDSFORTEGNELSE

LÆRERGUIDE

Hvad går forløbet ud på?

Formål

Om Gordon Matta-Clark

ELEVOPGAVER

1. MIN BY

Refleksionsøvelse: Hvad er byrum?

Praktisk øvelse: Fotografiske undersøgelser af din by

2. DEN USYNLIGE BY

Refleksionsøvelse: Gordon Matta-Clarks by

Praktisk øvelse: Fotografiske undersøgelser af glemte og gemte byrum

3. Udstilling

Byg din egen udstilling

LÆRERGUIDE

Ønsker du at arbejde med kunst i offentlige rum i din undervisning, og har du længe gået med tanker om at rykke dansk- og/eller billedkunstundervisningen ud i byrummet, så er du havnet det rigtige sted.

Den usynlige by er et undervisningsforløb, som består af tre dele:

- Et forberedende arbejde på skolen, som du selv står for med tilhørende hjemmeopgave.
- En udflugt til Refshaleøen, hvor en KØS-underviser faciliterer øvelserne.
- Et afsluttende arbejde på skolen, som du også selv står for.

Materialet her er en guide til arbejdet på skolen. Hvis du foretrækker at afvikle hele forløbet selv, kan del to foregå på skolen uden en KØS-underviser. Ønsker du at tage klassen med til Refshaleøen, skal du booke en tid ved at kontakte KØS Undervisning på mail san@koes.dk.

Materialet består af en lærerguide inklusiv øvelser og et lille opgavehæfte til eleverne. Hæftet kan sendes til skolen.

Den usynlige by er udviklet af KØS Undervisning i forbindelse med udstillingen *Gordon Matta-Clark: Unravel The Unfound* (20.3 2020-31.1 2021) på KØS Museum for kunst i det offentlige rum. Du kan kombinere forløbet her med et besøg på KØS enten før eller efter og på den måde komme endnu mere i dybden med det, forløbet handler om. Ønsker du at booke et besøg på KØS, så kontakt museet i løbet af udstillingsperioden.

Hvad går forløbet ud på?

Forløbet *Den usynlige by* tager udgangspunkt i en af pionererne inden for kunst i offentlige rum, den amerikanske kunstner Gordon Matta-Clark (1943-1978). Ved at anvende Matta-Clarks kunstneriske metoder undersøger eleverne i fællesskab byrummet. Med deres mobilcame-

raer inviteres de på fotojagt efter *Den usynlige by*: Den by, som Matta-Clark altid var på jagt efter. *Den usynlige by* er byens gemte og glemte steder; det er byens bagside - fra graffitivægge til de hjemløses tilholdssteder.

Du kan vælge et forløb *uden* en KØS-underviser, der udelukkende foregår på skolen, eller du kan vælge et forløb *med* en KØS-underviser, som inkluderer en tur til Refshaleøen. Refshaleøen er et byrum i forandring. Her finder man stadig gamle skibe, industribygninger og vild natur på kanten af havet. Inspireret af Matta-Clarks metoder får eleverne konkrete opgaver, som går ud på at undersøge bydelen gennem bevægelse, sanseapparatet og kameraets linse. Matta-Clark havde en helt særlig måde, han brugte kameraet til at undersøge og billedliggøre *Den usynlige by* og dens potentialer – og det er det, eleverne får som opgave.

Formål

Formålet er at give eleverne et frirum med kreativ fordybelse og fællesskab; et frirum, der giver dem mulighed for at afprøve kunstneriske processer og metoder samt udforske og udfolde deres egne synspunkter og kreative udtryk.

Formål jf. grundskolens Fælles mål

Dansk / 8.-9. klassetrin

Forløbet *Den usynlige by* understøtter en aktiv udendørs undervisning med masser af bevægelse. Eleverne får styrket deres fortolknings- og fremstillingskompetencer, når de sætter sig ind i og anvender en kunstners metoder og blik på verden. Formålet er derudover at give eleverne en udvidet forståelse for, hvad byrum er – i en kunstnerisk optik – og at give dem redskaberne til at analysere og diskutere andres såvel som egne kunstprojekter samt til at sætte projekterne ind i en bredere samfundsmæssig kontekst.

Billedkunst / 8.-9. klassetrin

Forløbet understøtter elevernes kompetencer i at omsætte sansninger til æstetiske udtryk, når de konkret skal omsætte oplevelser i byrum til fotoprojekter. Men fokus er i lige så høj grad på den kollektive undersøgelse af byrummet, som i sig selv udgør en æstetisk og skabende proces. Eleverne får også erfaring med et specifikt medie, nemlig fotografiet og dets mange udtryksmuligheder.

Om Gordon Matta-Clark

<https://www.youtube.com/watch?v=-NOad-06Ms4>

Du kan læse teksten højt for eleverne eller bruge den som din egen forberedelse til at snakke med klassen om, hvem Gordon Matta-Clark var.

Gordon Matta-Clark (1943-1978) var pioner inden for kunst i offentlige rum. Ingen af hans byrumsprojekter er tilgængelige i dag, men til gengæld findes bl.a. fotodokumentation og film, som bliver vist på museer i hele verden. Matta Clarks kunst er ikke den typiske bronzeskulptur på torvet eller de mange statuer af historiske personer. Han var blandt de første til at rykke samtidskunsten ud af gallerierne og museerne. Han skabte kunst *i* byen og *med* byens materialer. Han byggede for eksempel et læskur til hjemløse ud af affald som en undersøgelse af, hvordan affald kan forvandles til arkitektur. Han skar store huller og åbninger i faldefærdige, forladte bygninger. Matta-Clark skar endda et ubeboet hus midt over. Bygningerne blev på den måde til kæmpe skulpturer. Han ønskede ikke at ødelægge, men at forvandle bygningerne til en ny form for kunst og arkitektur.

Matta-Clark arbejdede i 1970'ernes New York, som på det tidspunkt var helt ødelagt. Flere kvarterer var på randen af fallit, mange bygninger stod tomme, affald hobede sig op i gaden, og antallet af fattige og hjemløse var højt. Med sin kunst satte Matta-Clark fokus på byens forfald og de udsatte grupper, men fandt samtidig på måder at skabe noget ud af forfaldet. Ved at skære i de huse, som man ikke havde råd

eller politisk vilje til at istandsætte, lukkede han sollyset ind og åbnede bygningerne op til verden udenfor.

Matta-Clark gik på opdagelse i byen på en legende og fantasifuld måde. Han skar huller i loftet op til rummet og fandt hemmelige underjordiske gange. Netop rummet og undergrunden interesserede ham, og flere af hans kunstprojekter foregår under byen eller hævet over den.

Matta-Clark sørgede altid for at tage billeder og optage videoer, så hans ideer og projekter blev gemt og ikke glemt.

ELEVOPGAVER

1.

MIN BY

Refleksionsøvelse på skolen

Hvad er byrum?

I den danske ordbog står der:

”Byrummet”: Udendørs område eller rum, som dannes af byens pladser og bygninger.

Snak om spørgsmålene to og to:

- Kan byrum være andet end pladser og bygninger?
- Er der et bestemt byrum, I rigtig godt kan lide og hvorfor?
- Hvornår og hvordan bruger I byrum?
- Hvad gør byrum ved jer? Kan byrum f.eks. vække følelser som klaustrofobi eller frihed, og kan byrum være inspirerende?
- Hvordan reagerer byen på jer – for eksempel byens mennesker og autoriteter?

Diskutér herefter, om ordbogens beskrivelse er dækkende. Hvis ikke, hvad kunne man tilføje?

Lav så et mindmap i gruppen over, hvad byrum er for jer (se et eksempel på et mindmap overfor).

Mash-up med ord

Når Gordon Matta-Clark undersøgte byens glemte og gemte rum, skrev han tanker og iagttagelser ned på små notespapirer. Det sprog, vi kender og bruger, var ikke tilstrækkeligt til at beskrive den by, Matta-Clark så. Derfor opfandt han sine egne ord.

Gør ligesom Matta-Clark ved at sætte to eller flere ord fra jeres mind-map sammen til ét ord. Her er nogle eksempler:

Stemningsutryghed

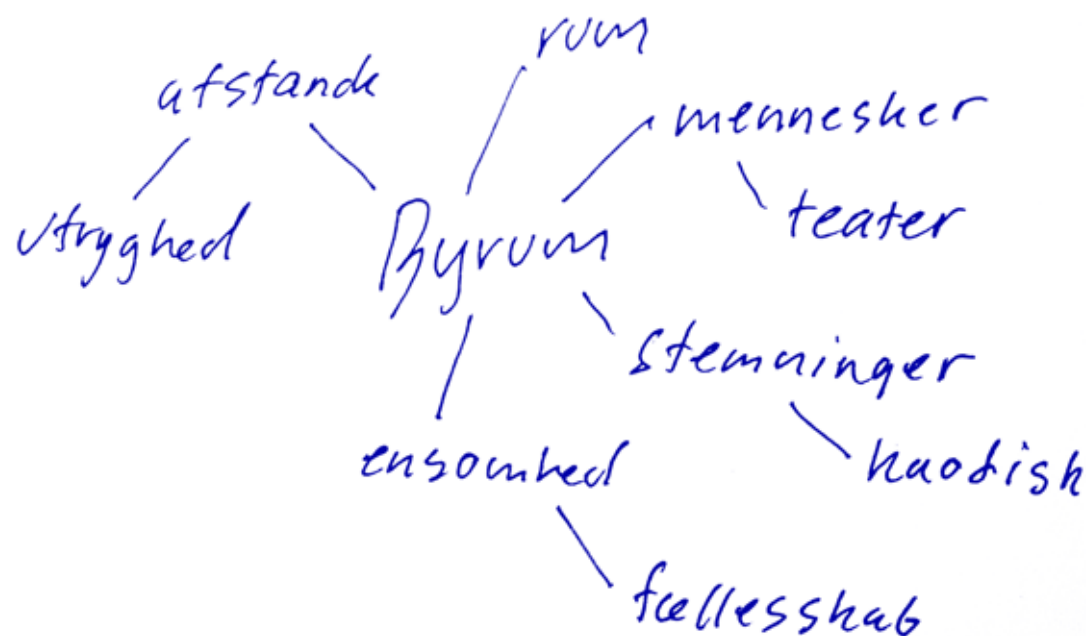
Kaosteater

Menneskerum

Afstandsfællesskab

Ensomhedsrum

Skriv jeres mash-up-ord ind i det lille hæfte.

Praktisk øvelse derhjemme

Fotografiske undersøgelser af din by

Nu, hvor I har defineret, hvad byrum er for jer, skal I hver især ud i byen for at fotografere jeres personlige oplevelse af den. I kan gøre det på vej til eller fra skole, på vej hen til jeres venner eller på et andet tidspunkt, når I bevæger jer gennem byen på egen hånd. Opgaven er individuel, og I skal bruge jeres Smartphones.

Hvordan gør du?

Vælg tre ord fra dit mindmap. Vælg gerne de selvopfundne ord (mash-up-ord). De fotografier, du skal ud at tage nu, skal illustrere de valgte ord. Det vil sige, at de skal vise den side af byen, som du beskriver med ordene. Tag gerne mange fotografier, men slut af med at vælge tre ud (ét for hvert ord), som skal præsenteres for klassen. Forklar klassen, hvordan ord og fotografi hænger sammen.

DET TEKNISKE

- Du kan tage dine fotografier i enten høj- eller bredformat. Prøv begge dele.
- Gå både tæt på og langt væk fra den scene eller det motiv, du fotograferer, og prøv forskellige vinkler.
- Du kan prøve at tage det samme fotografi, men på forskellige tidspunkter på dagen. Læg mærke til, hvordan stedet forandrer sig afhængigt af lyset, menneskene, eller hvordan du selv har det.

DET VISUELLE SPROG

- Tænk ikke for meget på resultatet, men fokusér på at undersøge byen ud fra de tre ord, du har valgt fra dit mindmap. Brug din intuition, og tag fotografiet, når det føles rigtigt.
- Skal billedet larme eller være stille? Skal det larme, så tag et fotografi med mange detaljer og flere lag. Det vil sige, at der både skal ske noget i forgrunden, mellemgrunden og baggrunden. Skal det være mere roligt, så skab et minimalistisk univers ved at fotografere et udsnit af et rum med få detaljer, for eksempel et stykke af en mur eller en lille bid af himlen.

Refleksionsøvelse på skolen

Gordon Matta Clarks by

Kig på fotografierne af Matta Clarks kunstprojekter på de næste sider, læs de korte tekster og citater højt for hinanden to og to, og snak om spørgsmålene:

Diskutér, hvilke sammenhænge der er mellem de tre citater og kunstprojekter vist på fotografierne.

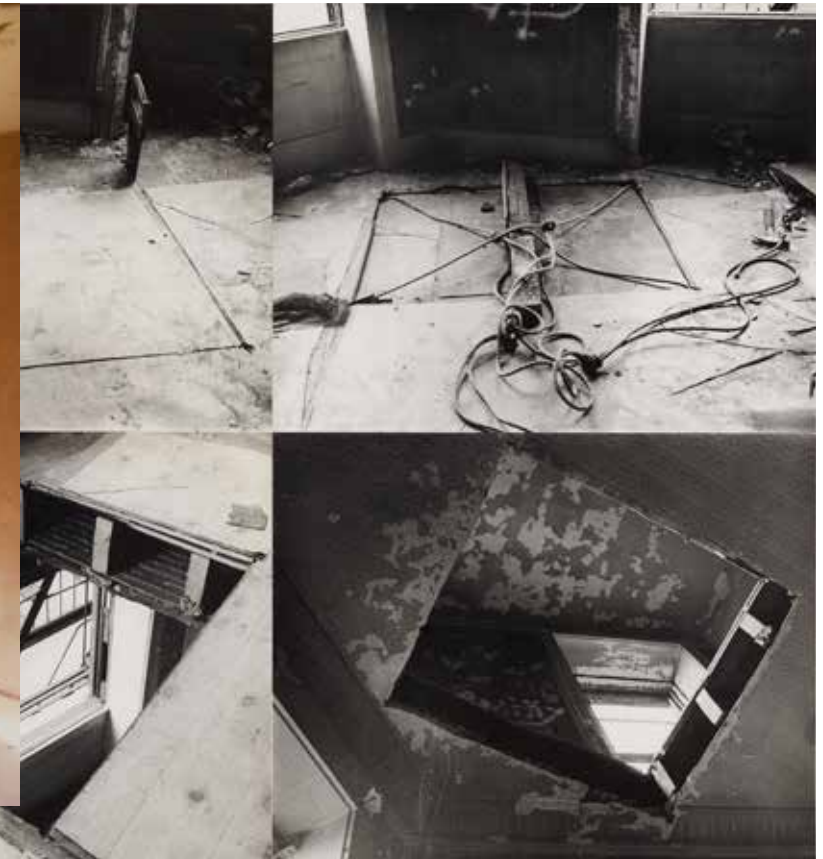
Er der citater og kunstprojekter, som er modstridende?

Vil I mene, kunstprojekterne er hærværk: Hvorfor? Hvorfor ikke?

BRONX FLOORS (1972-73)

”At gentænke en bygning er at vække den fra dens søvn”
Gordon Matta-Clark

Forestil dig, at du bor i et hus, hvor gulvet er loftet, og loftet gulvet. I hvert rum kan man kigge ind i rummet ved siden af eller til rummet ovenpå; øverst er der en åbning, så man kan kigge op til skyerne og stjernerne, og nederst afslører en anden åbning de underjordiske gange under huset.

Med stiksav og mejsel gik Matta-Clark på opdagelse i forladte ejendomme i Bronx-kvarteret i New York. Han udskar dele af gulve og vægge og skabte på den måde nye, overraskende synsvinkler og forbindelser gennem hele bygningen. Han ville inspirere os til at forestille os nye måder at bygge og bo på.

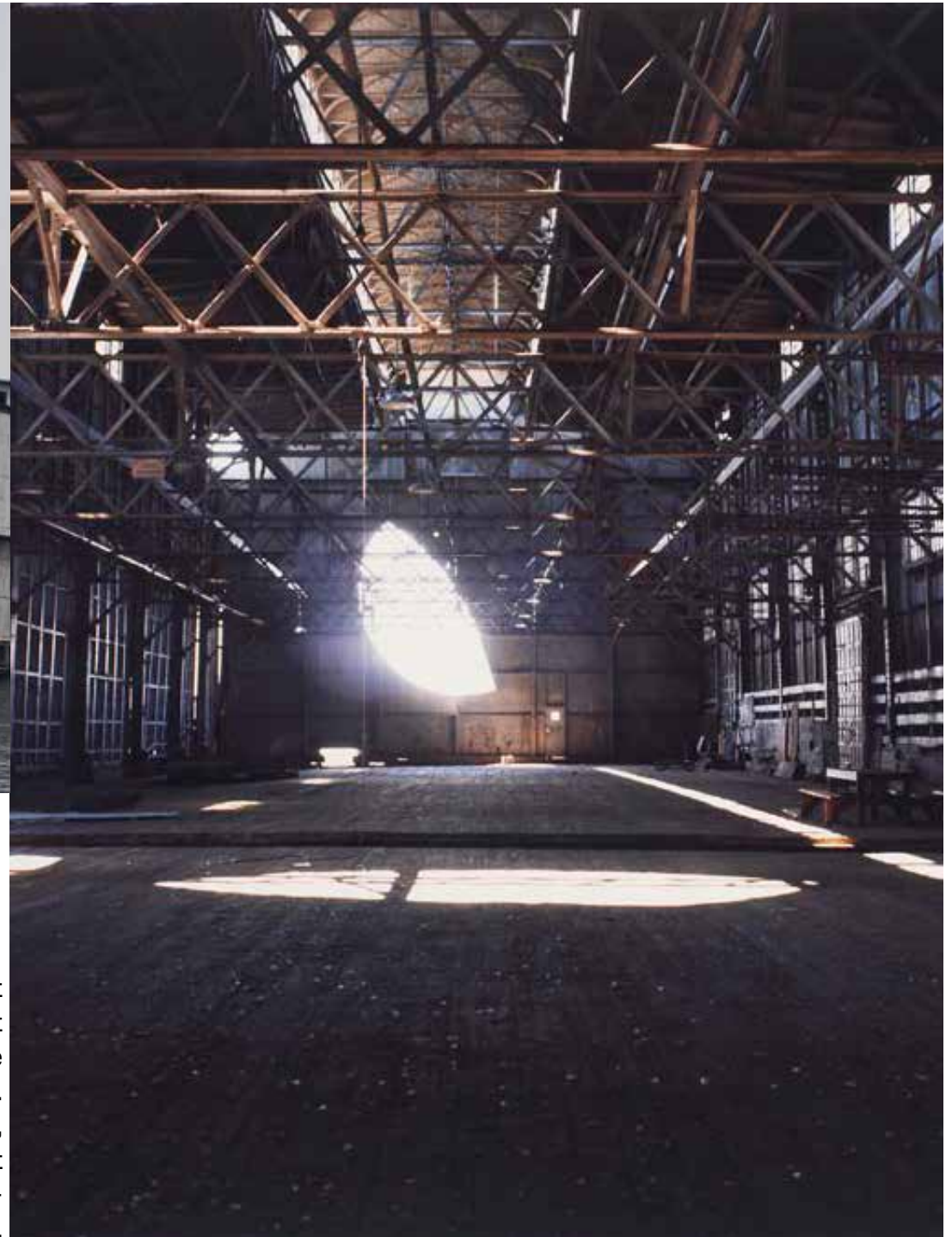

DAY'S END (1975)

"Jeg er altid på jagt efter det perfekte tomrum"
Gordon Matta-Clark

I New York lå engang et stort, gammelt pakhus af stål. Det var blevet forladt, og ingen brugte det, fordi området var ødelagt og ikke et rart sted at være. I al hemmelighed brød Matta-Clark ind og udskiftede låsene, så han kunne arbejde uforstyrret i bygningen hele sommeren. Han fjernede et stort felt i gulvet, så man kunne kigge ned til en flod, og skar et stort hul i facaden med udsigt til floden. Hullet var formet som et sejl. Matta-Clark ønskede at forvandle pakhuset til en indendørs park med vand og sol, hvor man havde lyst til at opholde sig.

JACOB'S LADDER (1977)

”Sammen skal vi finde det endnu ufundne”
Gordon Matta-Clark

Har du nogensinde tænkt over, hvorfor vi sjældent ser arkitektur, som er hævet over jorden? Er det, fordi det er umuligt at udføre? Det mente Matta-Clark ikke. Han kom med flere idéer til, hvordan man kunne skabe himmelarkitektur, for eksempel med luftskibe og balloner som broer eller svævende platforme sat fast mellem bygningerne. Med kunstprojektet *Jacob's Ladder* ville Matta-Clark vise, at himmelrummet også er et byrum, hvor man kan opholde sig. En kæmpe stige sat fast til en 30 etager høj skorsten med et net udenom førte direkte op til skyerne. Næsten i hvert fald. Her kunne de modige klatre op og indtage himmelrummet.

Praktisk øvelse på refshaleøen eller skolen

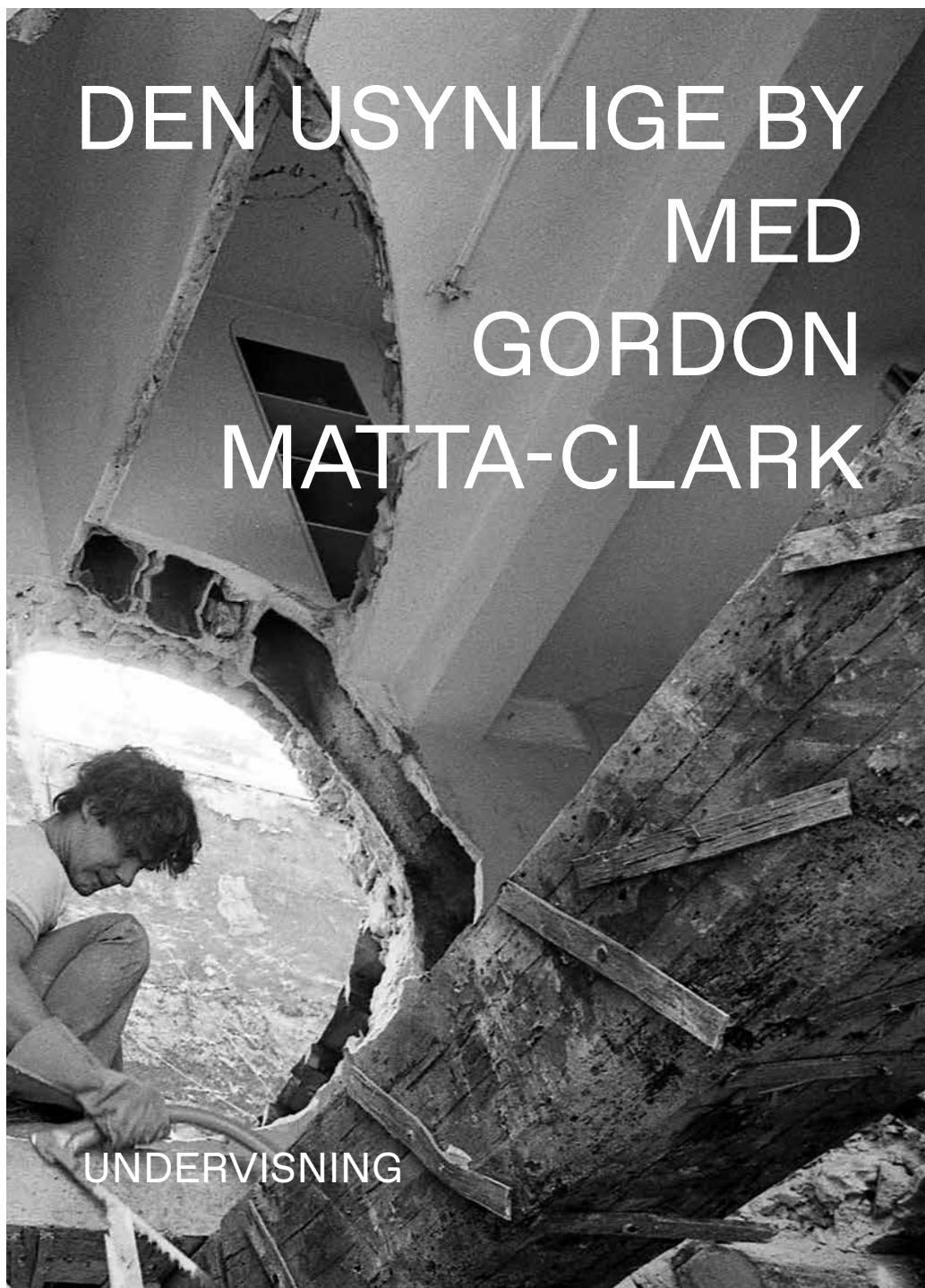
Fotografiske undersøgelser af glemte og gemte byrum

Til forløbets anden del skal I bruge det lille hæfte.
Det, I skal nu, er forklaret i hæftet.

Til læreren: Alle øvelser er forklaret til eleverne i hæftet, og hæftet fungerer således som en guide til at anvende Matta-Clarks metoder i undersøgelsen af byen gennem fotografiet. Derudover fungerer hæftet som inspiration til at se og opleve byen på samme måde som kunstneren.

Vælger I at tage til Refshaleøen, vil hæftet blive udleveret på dagen.
Vælger I at blive på skolen, kan hæfterne sendes til jer.

Som afslutning kan I vælge at printe et udvalg af jeres fotografier og bygge jeres egen udstilling.

Praktisk øvelse på skolen

Byg jeres egen udstilling

Vælger I at bygge jeres egen udstilling, så lad jer inspirere af Matta-Clarks fotocollager. Her leger han med fotografiernes linjer, lys, skygger, perspektiver og gentagelser. Han klipper i fotografierne, sammensætter dem på nye måder og skaber et indtryk af nye rum og ny arkitektur. Følg de tre trin og byg jeres egen udstilling:

Print et udvalg af jeres fotografier på en A3-side.

Klip fotografierne ud og præsentér dem klistret på sort eller hvid karton som collager inspireret af Matta-Cark. Hæng collagerne op.

Undervisningsmaterialet er udviklet af KØS Undervisning til udstillingen

GORDON MATTA-CLARK
UNRAVEL THE UNFOUND

KØS Museum for kunst i det offentlige rum
20.3 2020 – 31.1.2021

Materialet er blevet til i tæt samarbejde med fotograf, Marine Gastineau, der er grundlægger af den fotografiske afdeling i Turning Tables, hvor hun organiserer workshops og underviser marginaliserede unge.

Alle fotos

© The Estate of Gordon Matta-Clark / Artists Rights Society (ARS), New York,
Courtesy The Estate of Gordon Matta-Clark and David Zwirner

Værker af Gordon Matta-Clark

Forside: *Conical Intersect*, 1975, photo credit Harry Gruyart

s. 4: *Gordon Matta-Clark collecting debris for Jacks and Garbage Wall*, 1971

s. 7: *Gordon Matta-Clark with Graffiti works and Graffiti Truck*, 1973

s. 8: *Conical Intersect*, 1975 / *Bronx Floors*, 1972-73

s. 9: *Day's End*, 1975

s. 10: *Jacobs Ladder*, 1977

s. 12: *Walls, Wallpaper*, 1972 / *Bronx Floors*, 1972-73

s. 13: *Conical Intersect*, 1975